

Sosiaali- ja terveystieteiden valtiokunta
00102 EDUSKUNTA
StV@eduskunta.fi

Kirjallinen asiantuntijalausunto:

HE 246/2022 vp Hallituksen esitys eduskunnalle laiksi sosiaali- ja terveydenhuollon asiakastietojen käsittelystä sekä siihen liittyviksi laeiksi

Tehy ry kiittää mahdollisuudesta tehdä kirjallinen asiantuntijalausunto. Tehy on lausunut myös aiemmasta lausuntokierroksella olleesta lakiesityksestä. Asiantuntijalausunnon kommentit koskevat asiakastietojen käsittelyä, asiakas- ja potilasasiakirjojen käsittelyä ja rekisterinpitoa sekä asiakastietojen luovuttamista.

Lain pääasiallinen sisältö ja taustaa

Esityksessä ehdotetaan säädettäväksi uusi laki sosiaali- ja terveydenhuollon asiakastietojen käsittelystä, joka sisältäisi keskeisen sosiaali- ja terveydenhuollon asiakastietojen ja asiakirjojen käsittelyä sekä sosiaali- ja terveydenhuollon tietojärjestelmiä koskevan sääntelyn.

Ehdotettavan lain tavoitteena on selkiyttää ja yhtenäistää sosiaali- ja terveydenhuollon tiedonhallintaan liittyvää sääntelyä siten, että sääntely olisi soveltajille selkeää ja ymmärrettävää, ja että sääntely olisi kokonaisuutena EU:n yleisen tietosuojasetuksen mukaista. Lisäksi tavoitteena on laatia sääntely tilanteisiin, joista lainsäätely puuttuu, eli potilasasiakirjojen käsittelyyn ja asiakasasiakirjojen rekisterinpidon ja säilyttämisen vastuisiin palvelunantajan toiminnan päättymisen jälkeen.

Esityksen tavoitteena on parantaa ajantasaista tiedonkulkua sosiaali- ja terveydenhuollon asiakastyössä. Tavoitteena on myös tukea sosiaali- ja terveydenhuollon toimintaa selkiyttämällä ja yhtenäistämällä asiakas- ja potilasasiakirjojen käsittelyyn sekä asiakastietojen luovuttamiseen liittyvää sääntelyä sekä toteuttamalla säädökset sosiaalihuollossa kirjattavien potilastietojen käsittelystä.

Tehyn keskeiset näkemykset hallituksen esitykseen eduskunnalle laiksi sosiaali- ja terveydenhuollon asiakastietojen käsittelystä ja siihen liittyviksi laeiksi

Asiakastietojen käsittely

Uudessa lakiluonnoksessa asiakastiedon määritelmä on muutettu vastaamaan nykyistä sääntelyä niin, että asiakastiedolla tarkoitetaan ainoastaan potilasasiakirjoihin, sosiaalihuollon asiakasasiakirjoihin tai muihin sosiaali- ja terveystieteiden palveluissa laadittuihin asiakirjoihin tallennettua tietoa. Tehy pitää tärkeänä, että määritelmä on selkeä, jotta jokainen sosiaali- ja terveydenhuollon ammattilainen ja asiakkaat tietävät mitä asiakastiedolla tarkoitetaan. Verrattuna edelliseen lakiluonnokseen, määritelmä on nyt selkeämpi.

Keskeinen asiakastietojen käsittelyn vaatimus on salassapito ja siihen liittyvä vaitiolovelvollisuus. Lakiehdotuksen 4 pykälässä säädettäisiin, että sosiaali- ja terveydenhuollon asiakastiedot olisivat pysyvästi salassa pidettäviä eli salassapito ei lakkaisi minkään määräajan jälkeen. Tehy pitää tätä erityisen kannatettavana, koska tietosuojasetuksen mukaan sosiaali- ja terveydenhuollon asiakastiedot ovat erityisiä henkilötietoja, joiden käsittely on lähtökohtaisesti kielletty.

Asiakas- ja potilasasiakirjojen käsittely ja rekisterinpito

Pykälän 1 momentin mukaan potilasasiakirjat tallennettaisiin potilasrekisteriin ja sosiaalihuollon asiakasasiakirjat tallennettaisiin sosiaalihuollon asiakasrekisteriin. Eli tämän perusteella potilasrekisteriin tallennettaisiin kaikki potilasasiakirjat. Tehyn näkemyksen mukaan monialaiseen yhteistyöhön liittyvän asiakirjojen kirjaamisen sääntely on tärkeää, jotta se tukee nykyistä paremmin yhteistyötä ja tiedonkulkua sosiaali- ja terveydenhuollon välillä. Säännös muuttaisi nykytilaa, jossa sosiaalihuollon palvelun yhteydessä annettavan terveydenhuollon potilasasiakirjat tallennetaan sosiaalihuollon asiakasrekisterin osarekisteriin, ja tietojen luovuttaminen muuhun terveydenhuoltoon edellyttää asiakkaan suostumusta. Tehy näkee, että tämä muutos on tarpeen ja muutoksella yhteistyö ja tiedonkulku todennäköisesti paranee. Potilasrekisteriin tallentaminen on tarkoituksenmukaista, koska kyseessä on sama käyttötarkoitus kuin muutoinkin annettavassa terveydenhuollossa huolimatta siitä annetaanko palvelu sosiaalipalveluiden yhteydessä.

Tehy ehdotti aikaisemmassa lausunnossaan, että hallituksen esitykseen tulisi selkeästi kirjata periaate siitä, saako sosiaali- ja terveydenhuollon ammattihenkilö käydä omaa hoitoansa koskevissa asioissa omissa potilasasiakirjoissa esimerkiksi lukemassa lääkärin kirjauksen tai katsomassa omien laboratoriokokeiden vastauksia. Asiasta ei ole tällä hetkellä selkeää säädöstä. Lainsäädännössä tulisi olla myös selkeä säädös koskien potilastietojen käsittelyä ammatillista kehittymistä varten hoitosuhteen päätyttyä (Tietosuojavaltuutetun päätös 6745/163/18). Tätä asiaa ei ollut kirjattu nyt lausunnolla olleeseen luonnokseen.

Pykälään 31 sisältyisi erityissäännös koskien erilaisia konsultaatioita ja hoitoneuvotteluja ja niistä tehtäviä merkintöjä. Pykälän 1 momentissa edellytettäisiin, että hoitovastuussa oleva terveydenhuollon ammattihenkilö tekee potilaan taudinmäärityksen tai hoidon kannalta merkittävistä konsultaatioista ja hoitoneuvotteluista potilasasiakirjoihin merkinnät. Näistä merkinnöistä tulee ilmetä konsultaation tai neuvottelun ajankohta, asian käsittelyyn osallistuneet henkilöt sekä tehdyt ratkaisut ja niiden toteuttaminen. Määritelmä on vieläkin hieman laava. Esimerkiksi terveyskeskuksissa nykyisin hoidon tarpeen arviointi tehdään pääsääntöisesti puhelimesta tai etäyhteydellä. Tässä yhteydessä ammattihenkilöt (kuten sairaanhoitajat) konsultoivat lääkäreitä. Lääkäri tekee päätöksen hoitoa koskien, mutta sairaanhoitaja kirjaa tämän päätöksen potilasasiakirjoihin. Tämä on herättänyt huolta potilasturvallisuudesta ja myös ammattihenkilöiden omaa oikeusturvaa koskien.

Asiakastietojen luovuttaminen

Asiakastietojen luovuttaminen sosiaali- ja terveydenhuollon palveluntajien välillä toteutettaisiin ensisijaisesti valtakunnallisten tietojärjestelmäpalvelujen välityksellä. Luovutus edellyttäisi asiakkaan antamaa luovutuslupaa, ja asiakkaalla olisi oikeus kieltää luovutus. Sääntely, joka selkeyttää asiakastietojen luovutusta tehden sen asiakkaiden ja ammattihenkilöiden kannalta yksikertaisemmaksi ja ymmärrettävämmäksi on tavoiteltavaa.

Tehy kannattaa asiakastietojen luovutusten perusteiden yhtenäistämistä ja palveluntajien välisten luovutusten keskittämistä valtakunnallisiin tietojärjestelmäpalveluihin, koska sen arvellaan selkiyttävän luovutusten kokonaisuutta ja turvaavan asiakkaalle mahdollisuuden luovutuslupien ja kieltojen avulla hallinnoida luovutuksiaan. Asiakasnäkökulmasta katsottuna henkilö voi edelleen kieltää tietojen luovuttamisen, mutta toisaalta voi myös helpommin mahdollistaa tietojen hyödyntämisen. Huomioita tulee kiinnittää informointiin, kun muutos toteutuu.

Asiakastietojen käytön ja luovutuksen riittävä seuranta on keskeinen edellytys asiakkaan yksityisyyden suojan toteutumiselle sekä tietojen käytön valvonnalle. Pidämme tärkeänä, että asiakastietojen käyttöä ja luovutusta seurataan riittävästi. Tiedonhallintalain 17 §:ssä säädetään viranomaisten velvollisuudesta lokitietojen keräämiseen

Helsinki 13.1.2023

Millariikka Rytönen
Puheenjohtaja
Tehy ry

Lisätietoja: Tiina Vartiainen, Työelämäasiantuntija, tiina.vartiainen@tehy.fi, p. 09-54227197